

506

KEVANIK

Eoi

AHAS

Hoffmann

Kalevipoeg põrgu väravas.

Tartus

№ 3

Mai 1926

Kaanepilt: Hoffmann, Kalevipoeg põrgu väravas.

Kalevide poega pandi
Ratsul valge hobu selga,
Saadeti salateedel
Põrguriigi piiridelle
Väravaida valvamaie,
Sarvikuda sõitlemaie,
Et ei selli sidemesta,
Kuri peaseks küttesta.
Kui siis Kalevide poega
Veeris kalju väravasse
Alta ilma ukse ette,
Hüüeti ülevalta:
„Raksa kalju rusikaga!“
Raske käega rabadessa
Lõi ta kalju lõhkeella —

Aga käpp jäi kalju kütke,
Rusik kinni kivirahnu.
Seal'ap istub hobu seljas
Praegu Kalevide poega,
Käsi kütkes kalju küljes,
Valvab vahil väravada.
Aga ükskord algab aega,
Kus kõik püüvad kahel otsal
Lausa löövad lõkendama;
Lausa tuleleeki lõikab
Kätte kalju kammitsasta:
Küll siis Kalev jõuab koju
Oma lastel õnne tooma,
Eesti põlve uueks looma.

Kreutzwald, Kalevipoeg.

Suurtõotus.

Elavalt. *mp* *f* *decresc.* *P* *cresc.* A. HELIMA.

1. On as-ja-ta hoiged ja ar-me-tu nutt, ja en-da hel-li-tus ha-le! Veel rinnus on

f *allargando* *a tempo* *p* *ff*

vaimustus virvangut, veel rinnus on raidumas rakatav rutt, ning noo-re-na nut-ta on va-le!

2. Vaid Õudus on ümber ning hingedes Karm,
Kaos külmetab kaeblejad kurvad.
Meis endis vaid, endis on tuldandev tarm,
vaid tuleva Homse meid elustab arm —
ning õitsma viib igatsussurvad.
3. Vaim võimsam ja vaimsem peab valdama maa,
kirk kõrgema keskpäeva poole,
ei enne me rindu rahu ei saa! —
S e e iha, see p ü h a, peab paisuma
Suurtõotuseks tõusvale soole!

A. A. Laanessaar.

Tellige Kevadiku suvialbum! Ilmub kindlasti Jaanipäevaks huvitavasisulisena ja pildirikkana hääil paberil, kahe trükipoogna suuruses ja kaantega. Maksab üksik-tellijajaile 30 mk. ja „Kevadikuga“ koos tellinuile 25 mk. Organisatsioonid, kes al-bumi tellind või tellivad, teatagu iga üksiku tellija suvine aadress talitusele, et albumi laialisaatmine võiks toimuda kiires korras.

Noorsoo enesekasvatuse ja elureformi ajakiri.

№ 3.

III aastakäik.

1926.

Viru laulik.

Kelle' taevas kallist kinki,
Lausa lauluannet annud,
Mõtterikkust pähe pannud,
Seda istutagem pinki
Pajataja laua taha,
Et ta laulu lahutelles,
Õilmekesi otsutelles
Lepitaks maailma paha.

Laulu loodi siia ilma,
Inimeste laste iluks.
Läheb elutuul meil viluks,
Tõstkem taeva poole silma,
Vaatkem sätendavat karja:
Päike, kuu ja taevatähed —
Need'ap Looja laululehed
Kosutavad laulja sarja.

*Kes, kas päeval, keskel ööl
Taevakirja tähendelles,
Murevaeva vähendelles
Troostiks tuleb meile töö:
See on sündind õnnekaimu,
Keda Jumal ehitanud,
Ilma pääle lehitanud,
Sütitama meie vaimu.*

*Fr. R. Kreutzwald.
Kogust „Viru lauliku laulud“.*

Friedrich Reinhold Kreutzwald.

Elutööst ja elust.

On tõsi, mis mõningad laulikutest ütlevad, et nemad enamist kõik, üks rohkem, teine vähem, lapse kammitsas rändavad, siis näitab minu arvates laulikute armastajatega pea niisamasugune lugu olema! et ka viimased luulemise pettusest endid ei jõua priisata.

Kreutzwald.

ingisuguse iseäraliku aja ja ühiskunna juure viivad meid tagasimõtlemised meie ärkamisaega. Nüüdne elu on kirju, käratsev ja tsiviliseeritud. Ajajärk aga, kuhu kuuluvad Kreutzwald, Koidula, Jakobson, on meile nähtav ainult nende, oma ajast kõrgemal seisvate isikute kaudu. Ja kuna need isikud ise on suursuguse, kõrge loomuga, siis tõuseb pettepillt, et niisugune kaunis ongi olnud sel ajal elu, suurte ja selgete mõtetega, suurmeelsete inimestega. Tõuseb otse igatsus nende inimeste järele: et elaksid nad veel tänapäev, hääd inimsuse koolmeistrid, luules aatelised ja truusüdamlised, oma iseäraliku, meie põlvele kohmaka keelega naiivid nagu lapsed.

See näiv naiivsus ei ole aga sõltuv mitte üksinda talupojalikult peenenematust, väljatöötamatust, arenematust keelest, mis neid omavahelises kirjavahetuseski alatasa kultuursele, kodunetud saksa keelele sundis põikama, niipea kui nad tahtsid midagi kaalukamat väljendada; ei, see naiivsus on omane aateliselt puhtale inimesele üldse. Iga mõte, mis iseseisvalt, loomupuhtalt, päevakajalisest harjumusest vabana väljendetakse, tundub kuidagi moodi lihtsana ja ebaküpselt lapselikuna. Aatelisus tundub ju igapäevainimesele harilikult ikka lapsikkusena. Olgu see sõnadevahe „lapsik“ ja „lapselik“ siinkohal meele tuletatud ka sellest küljest, et Kreutzwald ise nii mitmelgi korral põhjust leidis nende seletamise ja vahetegemise juure tagasi tulla. Mees, kes ise neid omadusi enese olemuses pidi tundma ja märkeid ka teiste poolt vastu võtma, kes oma

raugaeaski teritetud, elutarga mõistuse, ratsionalistliku ilmavaate juures puhtalt ja selgelt mõtles, tundis ja otsustas.

Anderseni muinasjuttudes on lugu narrist kuningast ja ta hoovkunnast, kes libekeelse rätsepmeistri veiderduste mõjul uskuma jäid, et neile kõige toredamad rüüd selga on pandud, kuna tööpoolest kaval rätsepmeister nad koguni ihualasti jalutama oli viinud. Kogu rahvas imestas riiete toredust. Läks tarvis lapsesilma ja lapsemõistust, et neile selgeks teha, et nad alasti on. Eelarvused ja ilma eelarvusteta töö kuulutamine! Eks see lugu kordu ju tänapäev ja igavesti kõikide aegade ühiskundade ja neis üksikultseisvate vaimuinimeste vahel. Kui tänapäeva nooruselle, kellele ka veel selles mõttes lapselikult avameelselt on antud näha, tõuseb küsimus, mis neis omaaegsetes suurmeestes on säilund tõesti väärtuslikku meie aja jaoks, siis teritagu nad silma just ka jällegi sellele täisealuse küpsuses geniaalsuseni küündivalle lapselik-lihtsale nende loomuses, luules, nende elutöös. See ongi õige pipar ja sool, mis nende luuletusi, proosapalasisid ja muid teostusi tänapäevale maitstavaks on hoidnud, hoolimata abitust, tänapäevale vananend väliskujust.

Sest mis on öieti Kreutzwaldigi ilukirjanduslikus toodangus väärtuslikku? Teame, et teda armasteti nimetada „Viru laulikuks“. Selle aunime päris ta oma luuletuskoguga „Viru lauliku laulud“. See on esimene kogu kultuurilist kunstluulet talupoegade maal, mille trükk aga raamatukaupluste riulitele jäi tolmuma, sest et iseteadev, juba üle kuuekümnenda aasta läve astund vanake selle oli sepitse ühes uues kirjaviisis, sellele ajale liigagi uues, meie ajale kahjaks aga juba vananenus, kohmakas, raskeltloetavas ja reeglikorratus keeles. Neis lauludes on kurbi tundeid elutõsidusest, mõnigi kolletand öis, mis veel uimastavalt lõhnab ja äratub mälestusi noorusjõust ja noorusõnnest, hoolikas, lihtas kuid siiski mõttepoolest paljunõudlikus sõnastuses, sage-

Andrusov.

dasti üllatades mõnegi imelikult leitud
sõnaga ja lausega, mis ainult selle aja
otsivalle, kobavalle keeleteaduselle meel-
divalt oli omane. Palju mõtisklevaid
looduspilte.

Nii kui sõbrad teretavad,
Teretab mind mõni paik,
Aga süda läheb nukraks:
Minu armsad kadund kõik.

Ja teises kohas:

Sest mind tungis vägev lootus
Ja üks tume usukäsk:
Rända — hüüdis — ees on ootus
Rända vastu päevatõusk'
Seni kui üks kuldne värav
Tuleb, sinna mine siis,
Sest mis kaduv siin ja terav
Seal see sile taevaviis....

Seda siledust ihates, taevaviisid igatesdes ei ole laulik meie aja kõrvale ometi mitte palju õnnestunud loond, veel vähem omaaja arusaamisele ja maitsele, mis palju enam oli isa Jannseni ladusa ja rõõmsa, kuid sisu poolest vähenõudliku isamaalise ja usulise vemmälvärssi armastaja. Väikene oli tookord „Viru lauliku laulude“ mõistjate ringkond. Suuruke võiks ta siis olla nüüd meie kirjanduse ja lüürika mitmekordselt edenend lugejalle.

Aga meie ajale on need laulud siiski oma teatud muusikaga; see muusika tuleb sügavamalt, kui seda näitab pinnaline koor. Neis on tõemeelsust, nukruse helisid, rõõmuhääli varjul, just varjul. Ja krobe koor saab selle läbi sandiehteks kuninga seljas. Sellest kaksikolemusest nad meile meeldivadki.

Nüüd sain ma meistriks südamele!

Nüüd vuhiseb kui maruving!

Ja vaimud tõusvad hüpakille

Mu laululaeva ümberring'.

On tõesti veetlevust vanal ihumatul, tahumisvaevalisel laulul oma piltide otsekohese rõõmu poolest.

Ometi peame ära salgama isegi nende algupärasusegi. Uuema aja uurijad näitavad hääli ja kura käel, et Kreutzwaldi laulud rõhuvas enamuses on tõlketööd, saksa klassiliste luuletajate järel tõlgitud. Mis teha — meie esimesed tähtsamad laulikud elasid veel võrrast varast, ainuke neis mis neil oma oli, oli see, et nad võrrast kultuurist kõige paremat oskasid eraldada ja läbi tunda, nii et see eestikeelse vormi sai. Ka niisugusel kujul ilmutavad nad meie lauliku hingelist, valiku ja sõnastuse omapärasust.

Kreutzwald on meie „Kalevipoja“ loonud. Kuigi küpsemad hilisemad põlvned on jätnud sellele suurteosele peaausjalikult ainult ajaloolise, ärkamisaja hulgavaimustuse ja rahvusliku iseteadvuse ärataja tähenduse, siis tõstab seegi Kretzvaldi kui selle vaimustuse ja iseteadvuse äratamise autori tema tahtmist ja püüete poolest suursuguselle kohale. Kui juba paljas nimigi „Kalevipoeg“ ja teadvus — „Meil on oma luule, meil on oma eepos — meie oleme ikkagi ka midagi“ äratuseks sai, siis ei ole see seik liiga oluline, et rahvus-

likkudest luuleainetest kokkuliidetud, paljude Kreutzwaldi enda poolt loodud luuleliste vahekildudega ehitud, eesti rahvaluule värsivormi populaarseks teinud lugulaul veelgi parem oleks võinud saada, kui ta Kreutzwaldi võime järele sai. Maitseme veelgi selle sõna mõju — eesti eepos „Kalevipoeg“ — ja maitseme temas ka kõike seda, mis sääil on veel maitstavat. Jääb aga alati üle Kreutzwaldi enda kõrge isik selle töötaga, aatelise sihiga ärkamisaja omapärane kujundaja.

Liiga palju on neid alasid, millesse puudutas kaheksakümne eluuaasta jooksul nooremehena, mehena ja vanakesena Kreutzwald. Aitab sellestki kui me nime-tame, et ta kõigest, mis tolkorral meie rahva saatuse kohta mõelda ja teha andis, võttis osa mõttega ja teoga. Kord on ta kalendritegija, et rahvast valgustada, säälsamas eeposelooja ja Eesti vanade muinaskommete ja -juttude koguja; sääil luuletaja, sääil jälle koduarst ja kodutohter. Ilmavaateliselt kõige selle põlgaja, mida ei juhtind mõistuse valgustav tegevus või mis õigluselle vastu käis: nõnda vihkas ta ümberrahvustamise kavatsusi Vene poolt, vilkas kirikuisandate tagurlust, mis usu asemel alandlikku meelt ja selle sekka isegi orjalikku, igasuguselle arengulle vaenulist isanda sõnakuulmist jutlustas. Kõige enam aga nõudis ta otsekohesust, mõtete avalikkust ja julgust üksipuhas kellelt ja milles. Selle valju nõudmise alalist meeletuletust ei väsinud ta kordamast ka oma kõige südamlikumalle sõbrale, isa Jannseni tütrele, lauluneiu Lydia Koidulalle.

Lauluneiu, kelle esimesi luulekatseid elu vintsutustest sapiseks muutund Võru tohter korra oma kalendrisabas kaudselt oli lahtnud, oli julguse võtnud isiklikus kirjas vanale lauluisale etteheitvalt ennast õigustama minna, ja sellest sigineski kirjavahetus, mis oma tunnete ehtsuse, ja mõlemaid asjaosalisi iseloomustava kõrgevaimulisuse poolest peaaegu väärtuslikum on, kui paljugi nende kirjanduslikust toodangust.

Lugesin parajasti seda kirjavahetust nende mõlema suurema omaaegse vaimset elu elava isiku vahel, ja sääilt tekkiski kõige selgemini see tunne: milline vää-

tus on isiku enesearendamises püüdel toimida ja olla võimalikult veatult, lah-tise mõistusega, otse kirglike huviga iga küsimuse, iga sõna eksimatu, õilsa lahendamise ja asetamise vastu. See lahendab suuruse saladuse. Suur olla kirjanikuna, õpetlasena, arstina, lõpuks kas või ametikohustuste täitjana, lihtsalt inimesena — selleks läheb tarvis eeldusi niisuguseks enese kallal töötamiseks, igasuguse valelikkuse, võltsi, isegi tahtenõtruse ja eneselle õige aruandmise eest kõrvalepõikamise tungidest vallanduda. See töö tunneb endale tasu iseeneses. Seesugune suurus ei nõua kuulsust, aga just tema tuntakse ikkagi ära, hoolimata väliste koore puudulikkust. Siis saabuvad tusedad ja suured isikud, kellede poolest õieti rikas oli meil see ajajärk, kus ainult üksikud, esimesed eesti soost haritlased nähtavalle hakkasid tulema. See oli küll tingitud osalt sellest, et nende võrsumine ja ettevalmistusaeg neid niisuguselle enese koondamisele enam kohustas ja sundis, kui vast praegune aeg. Töö, töö, usin töö, pettumused ja takistuste võitmised teevad alati silma erksaks nägema asju õiges valgustuses, — see, mida alguses sai nimetatud lapselikuks silmaks — kuid alati on olnud ka palju enam eeldusi just lihtsast, viletsastki keskusest tulnud inimestel isesuguselle vaimuõilsuselle väljaarenemiseks. Kreutzwaldi elulugu jutustab just sellest. Ja kahtlemata on Koidula kokkupuutumine vana lauluisaga väga suuri jälgi pidanud jätma ka noore Koidula paindliku iseloomu kujunemisse samas vaimus.

Kuna nüüd kogu aeg Kreutzwaldist, tema loomusest ja tema ajajärgust on räägitud, siis lõppes ka veel sõnake Kreutzwaldi, vanema ja ühtlasi ka suuremate teenetega ärkamisaja mehe eluloost. Nagu öeldud, ta ei tulnud erilisel soodsast lapsepõlvest. 1802 a. orjapõlve ajal sündind, tundsid küll vast ta vanemad juba natukene vabamat põlve, kuid kõige varasem lapsepõli on muretu, hoolimata, olgu see olnud orjalapse või mõisateenija lapse põli. See aeg aga, kus tal huvi õppimise vastu sai äratatud, jutustab kestvaist katsumistest: kord kooli, kord kauplusse õpipõisiks; siis enam võõraste kui koduste abil õpirännakul edesi, kuni

ise oma abi kõige olulisemaks sai. Sellest isiklikust kogemusest võime ka mõista, millise huviga ta jälgis hiljem Weske samasugust haridusheitlust Leipzgis, ja kuidas ta temale toetust püüdis korraldada kodustes ringkondades.

Oma enda õpingud lõpetas ta 1832 a. arsti teaduskraadiga. Ning varsi pääle selle abiellus ta ja läks kestvaks, tervelt 44 aastaks üsna tagamaisesse, väikesesse Võrru arstiks. Säält siis hakkasidki tulema ja ilmuma ükshaaval tema heitluse saavutused iseendaga ja eesti rahva saatuse kujundamisega. Ta on varsti kodunend oma Võrus ja talle ei tee muret igatsus kuski avaramasse õhkkunda. Ta saab siitki läbi käia raamatute kaudu ja kirja-teel valgustatud, uueaja mõtteviisidega ja vaimsete sõpradega. „Elamine suures linnas, kus igalt poolt kivi müürid mind kitsendaksid, saaks mulle kõige raskemaks nuhtluseks olema. Võru linna-ke on otsekui minu tarvis ehitatud, sest et siin vesi, puud ja puhast tuule-õhk ial ei puudu.“ Siit võib ta vabalt ja õigest kaugusest hinnata olusid ja tegutseda oma äratundmiste kohaselt. Aast-aastalt ilmuvad tema kirjatööd, mis nagu mingisugune kude, nagu katesarvede ajamine kord ühest kord teisest ainest kinni hakkavad: uut Ahrensi kirja-viisi ta sunnib maksvuselle, rahvalikkude lugemikkudega püüab võistelda Jannseniga, teeb kalendrit, tõlgib väärtuslikke luuletusi ja valmistab eepost. Aga ta ei pea seejuures ennast sugugi tähtsaks, ta ütleb meelsamini: „Mina ei ole küll laulik, aga kui lubate ütelda, ehk oleks minust võinud ühte laulikude kannu-poissi kasvatada, kui neil päivil üks Kalev mul ees oleks käinud, kus paras õppimise aeg oli.“ See on küll tagasihoidlikkusest öeldud, kuid selles on ka tõtt. Tema tõelise loomuväärtuse nägime juba eespool. Oma ilmavaate moodsuse pärast on ta alalises sõjas tagasihoidlastega ja vanameelsetega; vististi lõpuks ainult Koidulas leidis ta endale ainukese tõsise hingesugulase, kellele jutustab kõige suurema avameelsusega kõigest, mis tunneb ja mõtleb, vali ja karm aga ja enesesse tagasitõmbuv niipea, kui arvab end kuidagi pilgatavat või valesti mõistetavat, ühtlasi aga ka hirmul, et

seegi kallis, lähidane sõprus katkeda võiks. Lõpuks jäigiks ja lepitamatult ärapöörduvaks jääv, kui ta oma sõbratari näeb kaugesse Kroonlinna lahkuvat, sest ta oletab tundelikult, et temaga naljatatud oli kogu see Koidula mitmekordselt aateline, innustatud kirjavahetus. Ta haavub kui suur, lapselik rauk. Sest ta alatine ainus nõue oli: õiglust, õiglust, salgamata tõtt.

Nüüd siis on meil arvatavasti väikene joonistus sellest loova isikuna tolle aja raamidesse surutud, elava isikuna aga tänini väärtuslikust isikust tänapäevale eeskujuks.

Lydia Koidula usaldab temale riimida järgmise iseloomustuse:

„Sinu suur ja helde süda

„Näitab oma sügavuses

„Ikka puhast taeva selgust —“.

YRJÖ KARILAS.

Noorus ja üksindus.

Ikka uuesti tuleb mulle meele see Dostojevski väikese jõulujutu poiss, kes jõuluõhtul kodutuna kõndis suurlinna tänavail ja vaatas valgenevate akende juures, mida küll juhtus sääl sees klaasruutude taga. Pääd noogutelevad nukud ühel poeaknal viisid teda unustama ema, kes oli surnud, ja kui ta nägi ühe teise akna taga valge ja sooja kodu, kus veedeti jõuluid rõõmsalt ja õnnelikult, unustas ta nälja ja kõva pakasegi. Ta oli mõtetega ja südamega nende juures, kes olid sääl sees!

Me kõik oleme tollesed vaesed poisid, kes ihaldame vaadata, mida juhtub teistes, meile tundmatuis maailmades ja ihaldame teada ning tunda, milline on õige, kokkukõlastatud, rikas ja rõõmuküllane elu, milise kõrval meie oma tähtsusetuna varju jääb.

„Mida sügavamale läheme asjade sisse misse olemusse, seda enam kohtame sääl muusikat“, ütleb Carlyle¹⁾ seletades teoses „Kangelasist, kangelaste austamisest ja ajaloo esinevast kangelaselikkusest“ Dante nägemusi põrgus, puhastustules ja taevas. Ja Emerson tunnustab, et kui armastus südant soojendab ja kui inimene alistub nõuandvale sisetundele, siis valitseb õilne ja suur kohustustunne, siis voolab sügavaid viise ülemast tarkusest ta hinge.

Kummaline on rõõmutsevate ja elutäis mõtete maailm. Vaiksele, avameelselle ja otsekoheselle, hinges kõigest aheldavast vabanenule mõtlejalle on see avarus valgust ja kirkust ning otsijat, kes astub sinna just-

kui tundmatute võimude piiri, üllatab see oma helevalgusega.

Sääl sees tasaste mõtete maailmas on nii teistsugune kui tänavail, mille müra ja ebaloomulik, rahutu liikumine tõmbab meid kaasa. On just nagu oleksime vaikes metsas, mere rannal, talvisel lagendikul või enda rahatäis töötoas.

Mõtlemine on suur väärtus. Mõtlemise ja mõtiskelu maailma pääseb igaüks, kes vähegi oskab vabastuda harilikest piirest ja igapäeva askeldusist. Mõtlemine on hariduspüüde mõjuvam tegur, möödapääsematu inimese kujunemisel ja jätkuv punajoon tema igapäevses elus, kuigi me ei juhi sellele erilist tähelepanu ega võta seda tarvilisele harrastusele.

Mõtiskelu on kui libliktupe koorumine ja iga uue tõe leidmine selle järele koorund liblikas, kes hingele kevadet ennustab. See on peatumine vaikes majas, mis üksikule rändajalle annab sooja, arstiabi, puhkusvõimalusi ja jõudu teele. See on maja, kuhu halastaja samaariamees toob peksetu ja röövitu. See on töötuba, kus pole muud liikumist kui päikesekiirte pööblemist tolmuterakeste heljumises ja sulekriginal jooksmist üle paberi; see on põõningukamber, kuhu unistajad noored tõmbuvad mõtlema maailma ja elu keerulisusest.

Sokrates vaibus sageli kogu päevaks mõttevalda, istudes liikumatult kui raidkuju. Kivistund ilme taga valmisid tas suured mõtted, millede võluvusse on paelund inimkund ja üksikud aastasajuks. India kirjanik Rabindranath Tagore istub samuti tihti nii sügavalt mõtteisse süvenend, et linnud laskuvad ta õlule. Dioo-

1) Carlyle — loe Karleil.

g'en'es koguni eland küljeli asetetud vaadis, et leida varjupaika maailma eest, mis ähvardas laiali pillata ta sisemise mõtteelu. „Mine ja süvenda enda siseelu“, harutleb Emerson „hoidu vahel matkaskeslilisest; suundu üksiklasse ellu, siis hakkavad sinus sisemised võimed kasvama viljakaina ja kauneina nagu metsa puud ja lilled, siis saad kogeda asju, milliseist kohtlasi südameid kohates võid neile jutustada ja mida nad rõõmsaina vastu võtavad . . . Ei ole selleks hädatarvilik erilisilmeline koht, vaid hinge rippumatus, juba puukuurist, vaiksest toast, metsast on selleks küllalt. Ole üksi enda mõtetega ja kõik kohad on mõtiskeluks meelsad, pühad. Luuletajad, kes on eland linnades, on ometigi olnud erakud. Jumalik innustus toob endaga üksinduse. Pindaros, Rafael, Michelangelo, Tolstoi ja teised elasid küll suure seltskonna keskel, kuid kohe kui nad pidid anduma mõtiskelule, jäi seltskond nende silmle nägematuks, nende vaade kinnitus avarusse ja tühjusse, nad unustasid ümberolijad, isiklised vahekorrad, jälgisid vaid endi tõekspidesid ja aateid. Nad olid üksi enda siseilmaga“.

Assiisi Franciscusel oli metsas erakumaja, kuhu ta sageli läks palvetama, harduselle ja ilusat loodust imetlema. Luther, kes noorpõlves sisemiste raskuste vastu võideldes oli põgenend kloostrisse ja säääl kloostrikongis saavutand otsustava võidu, rentis hiljem enda ja oma perekunna asukohaks vana augustiini-kloostri, juhtides sääält isamaa ja rahva saatust ning protestantlikku liikumist. Ibsen ehitas noorena eneselle kivikongi varjupaigaks mõtiskelemisel, sest apteegi

Hodler.

Kevade ärkamine.

pööningukamber jäi liiga kitsaks ta revolutsioonilisele vaimule. Aleksis Kivi lõi eneselle Vantajõe kaldale väikese lehtmaja kokku, luges ja mõtiskeles säääl, kuulates kose salapärast kohinat.

Galilei luges imestusega Arkhimeedest, „kellega koos võib julgesti matkata piki maid ja taevaid“, nagu ta ise ütles. Snellmann käis, elades suviti Palo mõisas, raamat käes aias ja Uueskaarlepis asudes üüris ta ühelt leiburilt pööningukambri, uurides säääl innuga filosoofilisi töid. Öhtul heitis ta asemelle, raamat peos, et hommikul ärgates lugemist jätkata. Emerson luges pööningul vaibasse

mähkinult Platoni teoseid ja Maeterlinckile ilmusid nooruse esimesed ülekeevad mõtted ta töötoas üksiolles, mil talle selgus, et temalgi on elus midagi teha, midagi sarnast, mis suurem ja enam kui ta ise. Dickens tõmbus noorena elu raskuste eest paku kirjandusse ja veetis nii

öhtuhetked lemmiktööde päätegelaste juures.

Kõik need sellised olusuhted, millised inimene juba noorena eneselle vahel võib luua, on, nagu Emerson tabavalt ütleb, „asendiliseks abiks“ mõtiskelule, ja nende arvu võiksime jätkata üksiklaste majusse, maapakku, vanglaise ja haigemajusse, üldse kõigisse neisse oludesse, mis vabastavad inimese mõtted aja ja koha piiridest või sunnivad viimaseid unustama ja ergutavad mõttelendu.

Kuid millised on siis need mõtted, mis säääl sees, nägematudes mõtete maailmas, annavad nii palju tööd ja vaeva otsivalle inimhingele?

Kui „inglaste Jesajaas“, Thomas Carlyle noorurina võitles esimesi sisemisi võitlusi oleviku teravamate küsimuste juures, küsis ta endalt: Mis on maailm?

Mis on inimelu? Kes olen mina? Mis on minu ülesanne? Kolme aasta kestel ei leidnud ta neile küsimusile rahuldavat vastust. Alles 21-aastasena sai ta selguselle elu ülesandeist.

Ju poisikesena kirjastus *T o l s t o i e* sügava mõtiskelu hetketel surma igasilma-pilkne lähedus ja võimsus, ja oli hetki, mil ta äkki katsus vaadata tagasi, lootes võivat näha kohutavat tühjust sääli, kus teda polnud. Päevajärjestuses olid tal siis juba küsimused inimese, välisilma ja Jumala vahekorra.

Vanul päevil kirjutas *T o p e l i u s*, kindlasti oma kogemusele toetudes, neist ajast, mil inimene mõtiskelu puhastustule kaudu astub lapseeas noorusikka. „Mõtted lõhuvad maailma pilbasteks,“ kirjutab ta. „Mõtiskelu tungib nagu teraskiil looduse ja hinge vahele, see küsib ja murrab kõik. Lapski küsib, kuid pinnapäälsest ja ta ei nõua kõikumatu vastust, ta usub. Mõtted aga ei usu midagi, nad nõuavad tõendus. Ja see samane maailma suurim ja esimene kasvataja, kes algab enda õpetust ju enne mingi kooli algamist, ei lakka, enne kui ta rebind lapse õnnelise ja ilusa maailma tuhandeks räbalaks tuule lennutada. Kuid ärgem nurisegem selle puhul, mis välimatu. Mõte on hingejõud, on maailma peremees, on edu süvendaja.“

*D e s c a r t e s*²⁾ vaevas end kõiksuguste küsimustega, kuni ta viimaks leidis sellise mõtte, mis kandis ta elu ja rahaldas ta tõdeotsiva hinge. Ta kahtles juba oma olemasoluski, kuid siis hoomas ta, et kui ta juba kord mõtleb, siis on ta ka olemas. Ja tolele tulemusele põhjendas ta kogu edespärase mõtiskelu.

Teine rühm küsimusi, milliseid juba noorena sõelume, käsitab *J u m a l a* olemasolu ja tema ning inimese vahel mõeldavaid suhteid. Siin tuleme kokkupuutesse elu suurimate vastuoludega ja otsime neile lahendust.

Inimelus ja looduses valitsevaist vastuoludest üldse ja nende keskel juhtuvaist „tasandamispuudeist“ tahtis *E m e r s o n* juba noorena poisina kirjutada võistlustöö. Kuna me kõikjal eluavaldisis tabame vastuolude tõusu ja mõõna, pakub nende tähelepanemine mõtlemises arendavat tööd.

Mõningaid avatelebl eriliselt hää- ja k u r j a

2) Deskartes — loe Dekart.

probleem ja selle kokkukõlastamine eluga. Kõikide aegade mõttetargad on sellega pääd vaevand, kuid õige lahenduse sellele küsimusele peab leidma igauks ise.

Elus valitseva põhjuse ja tagajärje seaduselle alistumisel, mis paratamatu, katsugu iga inimene elu põllule külvata hääd seemet, et saada kord kauni lõikuse. Palju lootusetust ja tuska tuleb sellise noore ellu, kes ei mõtle homsest kaugemalle.

Õieti võib otsiv inimhing mõtiskelus juurelda kõike. See vaid on tähtis, et me selles jõuaksime mingeile tulemusile, jõuaksime me elu juhtivale mõtteile.

Et näha ja kuulda, mis juhtub mõtete maailmas, selleks tarvitseme enne kõike rahu ja üksindust, näiteks sellist vaikust millist annavad nelipühid.

„Kuigi meil pole üksikuid nurki ega eramaid“, ütleb *H a n s L a a r s s o n*, „kuid me peame vaikust otsima teisiti ja õppima seda leidma mujalt. Selle leidnud võime kuulda endi lühikese elu ajamõõtja lõõke, tunda end kodus, kuigi kuuleme mõnikord ka suure maailmakella hoope.“ „Nuori Voima“.

Toimetuse järelmärkus:

Eeltoodud kirjutuse lugemisest võib mõnele ehk sugeneda tunne, nagu soovitaks „Kevadik“ noorile veeta suvi filosoofiliste probleemide lahendamisel ja üksindase mõtiskelu tagamail. Aga ei! Otse vastuoksi: andugem põllutööle, matkale, mängule, vabale liikumisele! Kuid vahel, — vahel ometi tuleks mõtiskella — kas või vihmapäevil, kas või mõnel sumedal pühapäeva õhtupoolikul, kui kaaslaste kigatused tüütand ja seltsilised tunduvad kauged ning tabamatud eelõhtu pikkadena varjudena. Siis mõtiskelege.

Teiseks: kirjutuses on juttu mitmest inimesest, kelle nimelgi võõras ja tundmatu kõla, aga lähemaid seletusi ei ole. Just meelega. Katsuge ise meele tuletada, kokku võtta või uuesti omandada teadmisi mainitute kohta ja saatke „Kevadiku“ toimetusele kuni 1 oktoobrini s. a. igauhe või mõne üksiku üle mõnerealine iseloomustus ja ligemat enese suhtumisest antud suurinimesele. Parim kirjutus avaldetakse „Kevadikus“ ja autor saab toimetuse poolt ilusa raamatu ergutuseks. Laske siis endist kuulda!

Oskar Hoffmann.

Jooni

„Kalevipoeg“ põrgu väravas“ tegija elust ja loomingust.

indel iseloom on inimese suurim varandus.

„Tugev tahe murrab paksust paasistki läbi“, ütles Soome suurkirjanik Aleksis Kivi ja Ameerika maailmakuulsa leiutaja Thomas Edison arvamine on, et genius on $\frac{2}{3}$ töö.

Kõiki neid ammutunnetatud tõdesid tõendab oma eluga Oskar Hoffmann, kunstnik, kelle maalide aineks on meie kodumaa maastik ühenduses eesti talurahva elu kujutusega huumorilises või halemeelses värvingus. Maaliliselt on need pildid ette kantud suure tehnika valitsemisega, värvitoonilt hoitud peenes hallpruunis kooskõlas, meisterliku vanahollandilise heletumeda valgusmõju käsitlemisega.

Oskar Hoffmann sündis Tartus 24 jaanuaril 1851 a. pagari pojana. Oma kunstilise hariduse sai ta Saksamaal, Düsseldorfis akadeemias, kus oli mitme kuulsa maastiku maalija ja ka Eestist põlvneva piiblisuliste piltide maalija Gebhardti õpilaseks. Lühemat aega täiendus ta Pariisis ja juba õpiaja lõppedes ilmutas ta joonistus tõsise euroopaliku meistri käeosavust. Kuid ometi ei suutnud Hoffmann, kuigi andelt suur ja mitmekesine, tõusta küpseks kunstnikuks, sest ei olnud tahet, mis oleks suutnud kanda ja viia täiuselle ande. Ta eluvii- sidest kirjutab kunstnik M. Pukits, kes teda isiklikult tundis, järgmist:

„Keeva ja kirglike temperamendiga, alati rõõmus ja muretu, ei eland ta mitte harilikkude surelikkude viisi, vaid põles närviliselt leegitsedes, teenis omil paremail päevil kamaluga kulda ja asus toredas, muinasjutuliselt sisseseatud korteris endise Vene päälinna keskuses, kus õhtuti särasid toad ja kihas ta ümber suurlinna mõnulev seltskond. Aga juhtus sedagi, et kohtupriistavi haamer võlauskujate nõudmisel katkestas ajutiseks mugavuse,

kuni Hoffmann varsti jälle leidis võimaluse kõike jätkata endiselt. Nõnda see vaheldudes kestus, kuni kõigile äkki kustutus ta elu, linna serval lihtsas suvimajas, vaesuses ja üksinduses — südame rebenemisest.“ See oli aastal 1911.

Hoffmann on realist prantsuse suure Millet¹⁾ ja saksa Leibli vaimus. Kuna aga eelmainitud käisid algjõuliselt oma enese rada, ei suutnud nende järelkäijad loobuda eelmise romantismiaja pärimustest. Neile tundus see siiski liig iga-päevne, maalida töölisi higinälgis sãrgis ja talupoegi mullastes pasteldes. Nende eeskujuks polnud mitte elu, vaid nad otsisid oma realismile mudeleid vanade suurmeistrite pildikogudest. Neid suuri eeskujusid järele aimates, esitab meile ka Hoffmann oma eesti talumeeste tüübid maariidest vammuses, toreda rebasenahkse mütsiga, pikkade juustega, valge sãrgikaelusega ja elukogend ilmega nãrtsind nãos ning selges vaates. Vallavanemad, peremehed, kohtunikud, kubjad ja kerjused, üksikult või rühmitetult maakõrtsi saksatuppa vestlema — see on ainek, millest Hoffmann on loond hulga huvitavaid maale, mis oma mahlaka maalilikuse, hereda valguse ja laia, pehme varjuplastikaga leidsid omalajal ostjaid ka Saksas, Hollandis ja Inglismaal. Ainult väheseid leidub me kodumaal, muu seas õudne „Tulekahi“ mis kauemat aega kaunistas „Vanemuise“ väikest saali ja nüüd on üle viidud E. R. Muuseumi kogudesse nagu sama tegija „Maakõrtsi saksatubagi“. „Kevadiku“ seekordne kaanepilt, „Kalevipoeg põrguvãravas“, on esimene suurem katse eesti muinse rahvaluule kujutamise alal. See annab vããrika tunnistuse kunstniku monumentaalsest võimest ja on kahjuks, nagu valdav enamus muidki Hoffmanni teoseid, jããnd Venemaale.

1) Millet — loe Milee.

Nooruskaaslased, matkama!

Mööda on talv. Pea mööda on koolitöö. Maa kutsub jälle. Kutsub noore rohu viherdades, lillede sinipuna-kollendades, päikese sirendades, vete kohades, lindude lauldes. Keha ja vaim ihkab vaheldust. Keha vajab valgust ja õhku kosumiseks, vaim tahab muljeid koguda ja läbi töötada. Sügav igatsus hingestab meid kõiki. Vahel see tundub nimetu tusana millegi järele, mida siin ei leidu, — ei klassitoas, ei koosoleku ruumis, ei tänavkividel ega majade rägastikus. See kihutab meid teisi, kaunimasse, loomulikumas ümbrusesse — loodusesse.

Nooruskaaslased, me tahame kasvada mõtlejaiks ja tegutsevaiks inimesteks, kelle elust jääb jälgi järele. Mõtlemine areneb vaatluses ning vaatlusaluste esemete ja sündmussuhete tunnetuses. Ja siin on kodumaa, kus me sündind, see ümbriseb meid maast-madalast igalpool kuhu pöördume, see nõuab vaatlemist ja tundmaõppimist. Siin peame harjutama oma vaimu jõude. Siin peame proo-

vima omi jalgade kandvust, keha vastupidavust, hinge nautimisvõimeid. Selle maamuna suurusega võrreldes nii tillukesel maalapi peame läbi matkama risti ja põiki, üle ibesoode lokkavaile põldudele, järvrannikuilt nõmmedelle, metsa, niidule, merikaldale, saartele! Nii avardub vaim, nii karastub keha, sirgub, tugevneb ja ehitub väarikaks asulaks vabale vaimule. Alles kes kodumaal tiivatugevaks kasvand, alles see võib mõelda lennust kaugemaile karidelle, laiemas kaares.

Noorur, kes matkates õppind tähelepanekuid tegema, loodusseaduseid tajuma, see mõistab paremini ka inimelu nähteid ja ühiskonna jõuavaldusi. Ta õpib tunnetama, et siin, nagu looduseski, valitsevad teatud põhjuste ja tagajärgede vahekorrad, millega arvestama peab, kuid mida mõjutada saab. Ja siis ta õpib kaasa töötama selles sihis, milles ühiskund areneb tõsise inimsuse poole.

Kasutagem saabuvat suvegi selleks, et eestkätt kodumaistel matkadel kasvada ja karastuda. Matkama, nooruskaaslased!

VILLEM ERNITS

Karskusliikumise suurmehi II.

Dr. Fr. R. Kreutzwald karskus-tegelasena.

(„Viina katku“ peatselt ilmuva III trüki eessõnast).

Dr. Fr. R. Kreutzwald on suurimaid eestlasi, kes seni üldse elanud. Olles filosoofiline mõtleja ja luuletaja, oli ta ka tühtlasi rahvusotsiaalselt mõtleja, tegelik rahvakasvataja ja õpetaja.

Eesti rahva tookordne seisukord oli üldiselt õige vilets. Ei olnud veel iseseisvaid Eesti talusid, (esimesed taludeostud sündisid just Kreutzwaldi tegevuse alguse paigu), mis oleksid olnud jõukuse ja hariduse pesadeks maal; ka linnades oli Eesti ollus suures vähemuses, vaimliselt ja haridusliselt sakslaste surve all. Kogu maa aga oli täis nimeliselt vabu, tegelikult mõisnikest olenevaid teoorje, kes elasid viletsuses, puuduses ja pimeduses, ning kelle keskel joomine loksas suure hooga, seda enam, et sel ajal oli mõisnikkudel pea täielik viinamüügi vabadus, mida ei kitsendanud ei Vene aktsiisiseadused, mis pandi maksma Eestis alles 1860 a. paigu, ei ka Vene riigimonopol, mis

alles 1900 a. Eestis maksuma pandi. Kõige selle tõttu oli sellal alkoholi hind väga odav. Olen kuulnud ise omalt vanaisalt, viinatoop olevat varemini 7 kop. maksnud. Ja kõrtside arv oli sel ajal Eestis suurem, kui kunagi enne ehk pärast, ulatades arvatavasti pea igal pool rahva kõige kõrgema joomisvõime rahuldamise piirini.

Niisugustele oludelle lisandus rahva jaoks palju muudki kannatusi, eriti nälja ja taudide aegu, mis vaese ja harimata rahva seas suurt lõikust pidasid. Rahva keskel tekkisid rahunused, talurahvamässud, mida hirmsa valjusega karisteti, kuni surnukspeksumiseni. Venestusõbraliselt poolt lasti rahva hulgas lendu lubadus neile kõigile Keisri haldusest hingemaad ja isegi „priileiba“ anda, kes lähevad „Vene usku“. Lubadusele järgneski suureviisiline „veneusku minek“ ja väljarändamine Venemaale, mis osutus jällegi paljudelle suureks viletsuseks.

Neis oludes algas Kreutzwald oma tegevuse. Loomulik, et ta sisetunne ei luband tal ka alkoholiküsimusest mööda minna.

Kreutzwald polnud siiski mitte karskusküsimuse algataja Eestis. Esimesed viinajoomist hukkamõistvad hääled kajasis juba 16. ja 17.

sajangul Balti ajaloolaste Russovi ja Kelchi poolt. 18. sajangu algusel avaldas hiljuti Eestis tegevusse astunud vennaste kogudus oma õige tunduvat karskendavat mõju, 18. sajangu keskel ilmus esimene arstiteaduslik seletus alkoholi kahjust Dr. P. E. Wilde poolt A. W. Hupeli tõlkes Põltsamaal. 18. sajangu lõpul ja 19. sajangu algul käsitasiid alkoholiüksimust mitmedki kirjanikud-ratsionalistid (Arvelius, Willmann, Luce). Just Kreuzwaldi tegevuse algul ulatas aga Eestisse Saksamaa ja Läti kaudu suure Ameerika karskusliikumise võimukas ja värske laine, tekitades Eestiski õige tunduva kirikliku karskusliikumise, mida juhtisid kirikõpetajad, eriti aga Kreuzwaldi hää sõber Põlva õpetaja G. Schwartz. Kirikuste peeti sel ajal karskusjutlusi ja võeti karskustootusi, isegi sadandete kaupa. Tootuse andjatest taheti moodustada n. n. „kasinuse selts“ kuid et selleks ülemalt poolt luba ei antud ja mitmesugusil muil põhjusil soikus see liikumine hiljemini. Kreuzwaldi tegevuse algusel oli see kiriklik karskusliikumine alles täies hoos. Isegi paar raamatut oli selle kohta ilmunud: Järva-Jaani õpetaja Henningi „Armastussõnad liigjoomise vastu“ (1838) ja Peeter krahv Mannenteuffeli „Willem Nawi elupäevad“ (1839)¹⁾.

Kreuzwaldi esimene trükist ilmunud raamat oligi Saksa-Shveitsi rahvakirjaniku J. H. D. Zschokke järele Eesti oludesse ümberseatud „Wiinakatk“, mille esimene trükk ilmus Õpetatud Eesti Seltsi väljaandel a. 1840, teine 1881 a., kolmas ilmub lähemal ajal. See ongi jäänd Kreuzwaldi pääteoseks, ta ilmavaate avaldajaks karskusküsimuse alal, ja seepärast peatumegi selle juures vähe pikemini.

„Viina Katk“ kannab väliselt novelli kuju, millesse on põimitud paljude tegelaste kõneluste kujul hulk karskusfilosoofiat, väiteid karskuse poolt ja vastu, karskuslaule ja isegi üks 14-leheküljeline õige huvitav loeng karskusküsimuse kohta, mis oleks väärt praegugi trükist ilmuma karskusrahvaraamatuna. Omalt kompositsioonilt ja stiililt jätab teos igatahes eheda mulje ja kuulub omade kirjandusliikude väärtuste, eriti oma ladusa jutustamisviisi poolest Kreuzwaldi parimate proosateoste hulka.

Kõrvalmärkusena olgu tähendatud, et selles teoses näevad W. Reiman ja M. Kampmann autobiograafilisi jooni, muu seas jutustust Kreuzwaldi enese isast. Kahtlemata on sel teosel psühholoogilist kontakti teosega „Paar sammukest rändamise teed“ nagu seda juba V. Reiman tähendand (Sunni Elts ja Suntsi Mari, ka toapapa Jaagup on Kreuzwaldi eluloost tuntud kuju).

Samuti kõrvalmärkusena olgu siin tähelepanu juhitud Eesti rahvalaulu kõrgele hindamisele, mida autor avaldab Kaarel Wõrdu kõneluste läbi. Peetagu silmas, seda kirjuteti aastal 1840, kus ei olnud veel Kalevipoega, ei Jakob Hurti, ei M. J. Eiseni ega teiste vanavarakogusid!

1) Uus trükk ilmunud E. Karskusliidu kirjastusel.

„Viina katku“ sündmustik on lihtne: joomasõprade ja karskuspooldajate vaidlus kõrtsis, Läti sakste mõõdasõit haige toapoiisi Kaarel Wõrduga, kes lähitallu Sunni Mihkli juure arstimisele jääb, sääl tervenedes vaimustatud seletusi annab uuest karskusliikumisest Lätis ja kohaliku „kasinuse seltsi“ asutab, ise hiljemini asutetava kohaliku kihelkunnakooli õpetajaks saab ja Sunni Mihkli kasutütre Eltsi kosib. Karskete pulmade kirjeldusega lõpeb novell.

Ma ei hakka pikemalt selle huvitava raamatu sisu juures peatama, vaid juhin lugejaid selle peatselt ilmuva uue trüki juure. Siin kohal märgin ainult mõned asjaolud.

Esikohal on siin muidugi autori üldine seisukoht karskusküsimuses. Viina kohta on ta seisukoht selge ja ütle mata järsk: see on „kurat“, „kuradi käeraha“, „katk“, „põrgu pael“ jne., viin „kõrvetab“ pääaju, mao ja sisikunna, mis joodikul on „kui tõukudest läbiuuritud“. Neile vägevaile sõnadelle järgneb hulk hoopis asjalikke, selgeid ja mõjuvaid seletusi alkoholi, eriti viina kahjust, muu seas autori enese huvitav tähelepanek, et viinasurma surnute pääaju lahtilõikamisel alkoholi järele haisevat, kuulujutu järele kord isegi tikutulest põlema olevat süütund! Ka toob ta andmeid ja väiteid alkoholistliku pärvuse kohta, muu seas öeldes, et vanemate joomise puhul „laps jääb kängu ja kiduraks kui rabasoo määnd“.

Mis puutub aga veinidesse ja õllesse, siis on autor siin palju järelandlikum: peab nende kahju hoopis vähemaks, peab esimeses trükis (a. 1840) õletarvitamist lubatuks isegi „kasinuse seltside“ liigete pidudel. Eriti peab ta „möödukat“ veinitarvitamist „vanematele inimestele ja raukadele“ lubatuks, kuid lastele ja noortele peab ta loomulikkudeks jookideks mahla, piima ja vett. Samuti peab ta „kasinat“ marjaviina tarvitamist loomulikuks, „sest et liig palavas kliimas muidu inimesed ära tülpiksid ja rammetuks lähaksid“(!), kuna aga põhjamaail juba külm inimesi küllaselt karastavat, nii et nad mingisuguseid alkohooliooke ei vaja. Teises trükis, 1881 a., lisab aga autor juba joonealuse märkuse juure: „Aga tänane kellade helin nimetab ülilüligseks läinud õllejoomist ka juba tervisele kahjulikuks“. Ka laseb ta mõnel parajuslasel täiskarsklaseks saada. See näib ka Kreuzwaldi enese põhimõtteline arenemistee olevat: parajusest pea absoluutse täiskarskuseni.

Kuid autor ei lepi üksinda alkoholi kahju seletusega ja alkoholi arvustusega, vaid näitab ühtlasi teid vastu võitlemiseks: kõneleb talgudest ja pulmadest ilma viinata ja kiidab Lätimaa „kasinusseltse“, s. o. kiriklikke karskusrühme, mis õpetajate algatusel asutati, nimetab ühtlasi Saksa, Inglise ja Ameerika karskusseltse, ja ka Eestis, Põlvas, asutatud karskusrühma. Loo lõpul lasebki autor Kaaril kohaliku „karskusseltsi“ asutada, mille liigete arv esimese poole aastaga 8-st 46-ni tõusis.

Kolm aastat hiljemini ilmus Kreuzwaldilt „Sipelgasl“, milles toonitatakse karskuse kasu kokkuhoidmise seisukohalt ja antakse

seletust „kasinusseltsidest“ Ameerikas. Lõpetab autor: „Millal saab meie maal seesugune taevavalgus ja parema südame tunnistus ükskord rahva keskel aset võtma, et viinasalgamisega kõigest raskemast patu paelust peaseksime ja ristiinimese kombel elama hakkaksime?“

Ka „Sipelga“ II osas leidub alkoholi hukkamõist: „Vanduge viinakurat maha! See põrgukütke kammitab igal sammul meie jalga. Saage jälle tugevaks, hääks ja tubliks rahvaks“.

1843 a. ilmub „Uue aasta soovimine. Üks anne kasinuse (parajuse) sõpradele“, mida ka Kreutzwald teoseks peetakse. See on õieti karskusjutlus piibli sõnale: „ärge jooge enast täis magusat viina“ jne., ja lõpeb ettepanekuga, et uuel aastal korraka viin maha jäetaks, eneselle kasuks ja teistele eeskujuks.

Tervelt 30 aastat toimetas Kreutzwald „Eesti rahva kasulist kalendrit“ (1845—1875), selleski mõnel korral karskusküsimust puudatades.

1853 a. ilmub Kreutzwaldiilt „Lühike õpetus tervise hoidmisest“, milles Kreutzwald arvustab jällegi üliteravalt viina, nimetades seda „põrgulakkeks“ ja kuradi joogiks, „mis sisikonnad kõrvetab, seedimise rammu rikub, vere segaseks teeb ja mõistuse tõntsiks muudab“. „Lastele tuleb viina surmarohuks arvata, ja ehk küll aegajalt ja natukehaaval antud viin äkilist surma ei tee, siiski lähevad lapsed kiduraks, laisaks, rumalaks ja kurjahimuliseks“. Ka õlu ei kõlba lastele, isegi kohvi ega kali mitte, vaid piim ja vesi. Samuti laidab Kreutzwald õlle ja veini tarvitamist lastele omas „Kodutohtris“ (I trükk 1878, 4. trükk 1900).

Ei jäta karskusküsimust riivamata ka Kreutzwaldi suurteos „Kalevipoeg“, esimene trükk 1857—1861.

Esimene joomislugu Kalevipojas leidub VI loos, 547—762: 7-päevased möögajoodud Soome sepa juures, klassiline alkoholipöörase tantsu kirjeldus, Kalevipoja purjuspäi hooplemine

Saare neuu häbistamisega, Saare neuu kaitseks väljaastund Soome sepa poja tapmine ja kõige selle lõpuks joobnud Kalevipoja uni. See lugu põhjeneb Dr. Uno Karttuse uurimuse järele (Kalevipoegin kokoonpano, Helsinki 1905) rahvajuttudel ja lauludel, pole seega Kreutzwaldi väljamõtlus.

Teine joomislugu Kalevipojas leidub XIX loos, 593—985: Olevipoja, Sulevipoja ja Kalevipoja joomingud ja tarkusraamatu lubamine Varrakulle Kalevipoja poolt, jälle purjuspäi. Joomingute kirjeldused on pärit rahvalauludest, tarkusraamatu äralubamine aga Kreutzwaldi isiklik luule, sisendatud Kalevalast, Sampost ja Eesti 7 Moosese raamatust.

Kolmas joomislugu (XIX, 986—1047) käsitab Kalevipoja joomingut sõja ajal. See on aga Kreutzwaldi luule.

Siin kohal tuleb nimetada prof. Eiseni toodud rahvapärast Kuremäe teisendit Kalevipoja surma kohta: Kalevipoeg võidab vaenlased, joob Lähtepää kõrtsis terve vaadi viina korraka ja uimub selle järele Kuremäele, kus vaenlased tal jalad otsast raiuvad. Kalevipoeg virgub küll üles, kuid jalutumana ei suuda vaenlastele kätte tasuda, vaid sureb kivinõmme (Eisen, Kalevipoeg ja karskus, 2 tr., 1910, lhk. 26).

Nii oleme vaadelnud Kreutzwaldi tegevust karskusalal üle 40 aasta kestes. Sel tegevusel oli tunduvalt tagajärgi ja õieti kirjutab Kreutzwald ise „Viinakatku“ 2. trükis: „Need mehed, kes endist viinatarvitust tänasega kõrvuti rakendavad, saavad tunnistama, et paks pilv joodikute taeva all palju õhemaks on läinud, nõnda et parema õpetuse terad siin ja sääl mahti leiavad läbi tungida“.

Kuid üle 40 aasta kodumaa mullas puhkava lauluisa karskusmission pole kaugeltki veel lõppenud: ta karskusteosed, eriti ta „Viina katk“ on väärt uuesti rahva sekka minema ja andma rikkalikku järellõikust Kreutzwaldi elu-aegselle rikkalikule karskuskülvile.

Noorsoo töomailt.

Noorsoo Karskusliidu tööst.

Liidu juhatasest on lahkund õpil. n. N. Samuel, kelle asemelle hiljuti tuli üliõpil. J. Truus, võttes enda päälle liidu kassapidaja kohustused.

Liidu liigeteks on juhatase viimaseil koosolekul võetud 1. Tallinna l. poegl. hum. giimn. karskusring, 2. Lohusuu 6.-kl. algk. noorsoo karskusring, 3. Kuigatsi karskusseltsi noorte osakund, 4. Navi algk. karskusring „Sinilipp“, 5. Haljava (algk.) noorsoo karskusühing.

Iga aasta kevadel karskuspühaks trükitud lendlehe väljandmine on otsustatud jätta käesoleval aastal sügiseks, kuna tänava ka üldine karskuspüha kevade päält sügisele üle viidud. Samal ajal ilmuks ka vastav kõnekonspekt.

Lootusringide päevade puhul 30 apr. ja 2. mail korraldetti 30 apr. liidu poolt koos Tartu Kooli-

noorsoo Liiduga Tartus suurem kontsert-miiting, millel kõnelesid kutsenõunik, meie ajakirja vastutav toimetaja hr. H. Roos ja N. Karskusliidu juhataja üliõpil. A. Peets. Esines T. Koolin. Liidu orkester ja laulukoorid.

Kirjastamise alal on otsustatud välja anda A. Anni kokkuseatud kirjandusteadusl. õpiringide kava. Teiseks on otsustand juhatus tõlkida lasta elureformi ja enesekasvatusteoste alal James B. S. Watsoni „Formation of character“ („Iseloomu kujundamine“) ja Rope Kojose „Onni“ („Önn“). Tõlked ilmuksid hiljemalt aasta lõpuks. Noorsoo karskustööga ühenduses seisjaid tohiks aga eriti huvitada üleilmlisteks kongressideks Noorsoo Karskusliidu väljaandel ilmuv A. Elängo „Noorsoo karskustöö Eestis“, mis meie noorsoolikumise kirjandust ilusa raamatu võrra rikastab.

1926. a. liikmeteraamatu kokkuseadjaks on juhatas palund hra J. Elango, kellelt ka nõusolek saadud. Raamat ilmuks sügiseks ja sisaldaks kokkuvõtliku materjali alamaastme karskuseksami tarvis ning võiks teatud määral mõeldav olla ka karskusküsimuse õpiraamatuna.

Noorsoo Karskusliidu noorema rühma

võitluskirjutus teemile „Miks me sõber joomise maha jättis?“ on auhinnamõistjate komisjoni poolt läbi vaadatud ja osavõtjale järgmised auhinnad määratud:

Esimese auhinna, kuuesaja marga eest kirjandust, said Johannes Käosaar — Põltsamaa gümnaasiumist, Aleksander Kiiun — Otepääst ja Friedrich Olup — Tartu poeglaste reaalgümnaasiumist.

Teise auhinna, neljasaja marga eest kirjandust sai Johannes Seliohv — Rakvere õpet. seminarist, Armilda Polagenne — Kambja kõrg. algkoolist, Elmar Kirts — Tartu poegl. reaalgümnaasiumist ja Jaan Nael — Narva l. 7. algkoolist.

Ergutuse, Paul von Gizycki raamatu „Omal jõul edasi“, said Rudolf Nigol — Tartu õpet. seminarist, Robert Alber — Narva l. 1. algkoolist, Eduard Pokk — Igaste alg. lõpetaja, Arthur Vassar — Valga poegl. gümnaasiumist, Hendrik Koop — Halliste 6. kl. algkoolist, Helmi Anderson — Tartu t. gümnaasiumist, August Allik — Kärstna 6. kl. algkoolist ja Karl Kiisk — H. Treffneri gümnaasiumist.

Ergutuse, J. Järve raamatu „Mehised mehed“ said Paul Vahi — H. Treffneri güm., Ottomar Neggo — Saare maak. ühisgüm., Juuli Rimpel ja Elmar Aunapuu — Illuka 6. kl. algkoolist, Alide Maijo ja Elsa Lambur Valga l. t. gümnaasiumist, Alide Kuld — Tallinna l. t. kommertsgümnaasiumist, August Kopa — Tartu õpet. seminarist ja Johannes Kaup — Vana-Tännasilmast.

Üldse oli sisse antud 38 kirjatööd. Osa- võtjate vanadus kuni 17 aastat.

Vanema rühma võistlustöö

teemile „Mis võiks noorsugu teha meie tuleviku karskendamisel?“ oli kirjutatud üldse 38 tööd.

Auhinnad määrati järgmistele töödele:

I auhind (3000. m. väärtuses kirjandust) märgusõna all „Kaugelt näen kodu kasvavat“ — Artur Freiberg'ile, Tartu Õpet. Seminari õpil.

II auhind (2000. m. väärtuses kirjandust) märgusõna all „Tuulemaa“ — August Vassil'ile, Rakvere Õpet. Seminari III. kl. õpil.

III auhind (1000. m. väärtuses kirjandust) märgusõna all „Karupää“ — Arno Pukk'ile, Tartu Õpet. Seminari IV kl. õpil.

Järgmisele viiele paremale tööle otsustas komisjon määrata ergutuseks Fr. Foersteri „Elujuhi.“ Ümbrikke avades selgus, et ergutuse saajad selles rühmas on: 1. Friedrich Olup — Tartu poegl. realgüm. IV kl. õpil., 2. Johannes Selg — Viljandim., 3. H. Lember — Kuresaare tööstuskooli õpil., 4. Elfriede

Korjus — Tartu tütarl. güm. õpil., 5. Marta Strandberg — üliõpil.

Järgmisele neljale tööle määras komisjon ergutuseks „Noorusjõud III.“ Ergutuse saajateks osutusid: 1. Johannes Seliohv — Rakvere Õpet. Seminari õpil., 2. Aleksis Kallits — H. Treffneri güm. õpil. Tartus, 3. Rihard Tamme- mägi — Tartu kom. güm. õpil., 4. August Vaher — Virum. Jõhvi v.

Ülejäänud tööde ümbrikke ei avata. Kõik tööd hoitakse alal Noorsoo Karskusliidu arhiivis.

Mis ligemal ajal huvitavat tehakse.

Kevadega on noorsool seotud mitmed kaunid kombad. Nii süüetatakse mailaupal lõkendavad tuled, mis pole mitte üksnes kevade tervitamine, rõõm taastunud kevade üle, vaid on ka sümboliks kustumatule vabadsuhale, mis leegitseb noorte südames. Ja esimene mai ise, päev, mis me töötava rahva vabariigis on kuulutatud riiklikuks pühaks Vabaduse ja Töö auks! Sel päeval toonitame ka rahvaste vendluse ja solidaarsuse mõtet, ühinedes ideeliselt kõigi nendega, kes pühitsevad maikuu esimest päeva. Sest meie, noored, ei kannu ega õhuta vaenu rahvaste vahel, vaid püüame jõude kaasa aidata selleks, et kaoks mõistmatust, tasanduksid vastolud ja võimalduks kõigi rahvaste leplik koostöö.

Teiseks kevadpühaks on üle maailma line emade päev. Pärimuseliselt peaks see peetama 16 mail, kuid et meil selle päeva päle langevad riigikogu valimised, korraldakse meil selaastal IV üleriikline emadepäev taevamine- mise pühäl, 13 maikuu päeval. Naiste Karskusliit on seks puhuks trükkind erilise materjaalide vihu, mis pidustuste korraldajale asja tunduvalt hõlbustab. Samuti trükitakse Karskusliidu häälekandja „Külvaja“ emadepäeva numbrina 75.000 eksemplaaris ja saadetakse koosolekute korraldajale kätte maksuta väljajagamiseks.

On enesestmõistetav, et noored selle päeva pühitsemisest võtavad osa kõige soojema innuga. Sest eks ole nii, et kui me kellelegi võlgneme tänu, siis eestkätt oma emale, kelle hoolt, vaeva, muresid ja nappu röömusid tahame mälestada sel päeval, kellele tahame rõõmu valmistada, kellele lugupidamist ülesnäidata sel ühelgi päeval, kui see meil võimalik ei peaks olema igapäev.

Suursündmus väikesele Eestile.

Käesoleva aasta juulikuul saab Eesti, eriti aga Tartu, läbi- ja üleelada silmapilke ja sündmusi, sündmusi, mida ta vist küll kunagi pole ette võind aimata ja mida ta aga ka vist kunagi enne pole üle eland. Meid on käänd küll külastamas meie vennasrahva soome riigipää, president Relander, meie naaberahva Läti president Tschakste ja veel paljud välismaade tähtsamad riigitegelasi, kunstnikke, kirjanikke j. t., kuid ei kunagi korraga nii palju ja nii mitmest ilmakaarest, kui on oodata seda eelolevaks juulikuuks.

Arvan ja loodan, et Teie, noored „Kevadiku“ sõbrad, olete kuulnud, et rahvusvaheliste kongresside täide-

saatev komitee on otsustanud 18-t rahvusvahelist alkohoolismivastase võitluse kongressi ära pidada Eestis, Tartus 1926 a. juulikuul.

Juba pääle jõulu alati kibeda ettevalmistustööga, mis praegu vältab täies hoos ja tegustumistuhinas. On organiseeritud korraldab toimikund, kes kogu seda tüüdi juhib ja ühtlustab. Mis kongressi ees-
vasse puutub, siis peab ütlema, et see on eriti rikkalik.

On omistatud suurt tähelepanu kiriklisele karskustööle, mida seni veel kunagi sarnases ulatuses pole käsitletud. Seks kongressiks on palutud referentide pea igalt suuremalt usu ja usulahu keskkorraldustelt: nii hästi Ev. Luteri usu kirikult kui ka Buddha ja Islami usu omadelt, ja niihästi kato-
liiklastelt kui ka metodistidelt, baptistidelt, adventistidelt j. t. Suurt tähelepanu on omistatud põllumajanduse ja karskusliikumise suhete selgitamisele, kuid ei ole ka jäetud kõrvale küsimust, mis meid kõige enam huvitab ja see on — noorsoo karskusliikumise puutuvaid küsimusi. Nii refereerib prof. P. Põid teemile: „Kas on täiskasvanute karskustöö tarvilik karskustööks noorsoo keskele.“ Dr. Max Oettli, Lausanne, teemile: „Kuidas äratada huvi karskustõpetuse vastu“ ja hr. Theo Gläss, Hamburg, teemile: „Karskus-psüühiline mõju noorsoole“. Üldiselt peab ütlema, et kava on püütud võimalikult laiapiriliselt kokku seada ja kõiki probleeme, millest alkohoolismivastane ilm võiks huvitunud olla, käsitletud.

Ühes suure kongressiga peetakse veel rida teisi vähemaid kongresse ja erikoosolekuid. Tähtsamaks erikoosolekuks võiks nimetada arstide oma, kus mitmed rahvusvahelise kuulsusega eriteadlased tänapäeva põlevamaid arstiteaduslisi küsimusi alkohoolismi vastu võitlemise alalt käsitlevad.

Tähtsamaid vähemaid kongressidest on kahtlemata XII põhjamaade karskuskongress juuli algpäevil ja III üleilmaline üliõpilaste karskuskongress, mis peetakse ära 24—26 juulini. Ka üliõpilaste karskuskongressi päevakorda on püütud võimalikult mitmekesiselt kokku seada. Selles leiavad käsitlust ülikooli mõjurikkamale karskustegevusele rakendamise küsimused, samuti ka üliõpilaskundade karskustöö süvendamine ja koordineerimine. Nii on päevakorras ettenähtud teadusliku alkoholi küsimuse käsitlemise all kaks tähtsat ala 1) sotsiaalalkoholoogia ülikooli õppeainena — ref. Dr. L. Harmaja — Soomest ja 2) võistlustööd alkoholi küsimuse üle ülikoolides — ref. prof. dr. A. Rammul — Eestist. Pääle selle on ettenähtud referaadid alkoholi küsimuse käsitlemise üle eriteaduskundades: a) usuteaduskunnas — prof. J. Köpp — Eestist, b) Arstiteaduskunnas — prof. T. Laitinen — Soomest, c) õigusteaduskunnast — Dr. jur. Weinmann — Saksast, corref. Dr. Irving Fisher — Ameerikast, d) Filosoofia teaduskunnast — prof. dr. Voionmaa — Soomest, G) Matemaatika-loodusteadusk. (ref. Inglismaalt), e) Põllumajandus-

teadusk. (ref. Ameerikast). Pääle nende küsimuste tuleks arutluse alla alkohoolismi vastane töö üliõpilaskunna enese keskel. Siin on ette nähtud referaat „Üliõpilaste karskusorganisatsioonid“ hr. Harry Warnerilt — Ameerikast ja pääle selle lühikesed ülevaated, arundel kõigi maade üliõpilaskundade esitajailt.

Ühes üliõpilaste karskuskongressiga tahab E. N. Karskusliit korraldada suvipidustused. Suvipidustuste kavast oleks 25. 7. miiting, õhtune rongikäik tänavatel tõrvikutega ja laternatega ning hiljem paadisõit Emajõel. E. N. Karskusliit loodab kõigilt noortelt tugi ja abi kavatsuste õnnelikuks läbiviimiseks ja rahuldavaks, veel parem, hääks kordaminekuks.

Lõpetades kongresside lühikest ülevaadet arvan, et meie kõik, meie noored, meie karsklased ja kogu maa ja rahvas tahaksime loota, et neil kongressidel oleks suur tähtsus ja mõju kogu meie rahvale ja kodumaale, aga ka üldisele karskusliikumisele ja et meie karsklased mitte üksi ei ole kohustatud kaasa töötama nende õnnelikuks läbiviimiseks ja kordaminekuks, vaid terve rahvas.

Kuigi paljudki noored otsekohe siin tööga kaasa ei saa aidata, siis ometi aidaku nad üldise üleva meeleolu loomiseks kaasa. Seda võime meie kõik teha, kui vaid tahame! . .

Seks jõudu!

Mis viimasel ajal huvitavat tehti.

„Läti õhtu“.

Meil, eestlastel, on kaks lähemat, kuid ühtlasi tähtsat välispoliitilist orientatsiooni: Soome ja Läti. Soomega ühendab meid verisugulus, ühine keel ja algkultuur, Lätiga ühine uuem ajalugu, geograafiliselt eraldamatu naabrusterritoorium, teatava määran ühine hiliskultuur ja sama poliitiline seisukoht. Kuigi veresugulus ja ühine keel puudub, siiski on neist sugemist jätkunud Eesti-Läti poliitilise liidu loomiseks, mis mõlema riigi tulevikkude aitab kindlustada.

Kuid poliitiline liit ilma rahvaste vaimlise ja moraalise liiduta on surnud paberilipakas. Tõsise sisu annab sellele ainult rahvaste teadvus, mõlema liitlase lugupidamine omast kaasliitlasest, sümpaatiat selle vastu. See võib aga areneda ja kasvada ainult siis, kui teineteist tuntakse, ja selleks on vaja tutvustamist ning tutvunemist.

Seesuguse Läti tutvustamisõhtu korraldas „Kevadiku“ toimetuse 20. 3. 26. E. N. K. T. gümnaasiumis. Õhtu õnnestas hästi ja jättis osavõtnuile üleva mulje. Saal oli kuulajaid täis. Kõnetooli ehtisid mõlema naaberriigi lipud ja rohelistes puud. Läti saadiku hra Seskiselle anneti valgeid lilli.

Kõnesid, muusikat, laulu, ilukõnet ja udu-
pilte jälgiti suure huviga.

Väljaandja: Eesti Noorsoo Karskusliit. Vastutav toimetaja: kutsenõunik Hans Roos.
Tegev toimetuse: Eeva Pedriks, E. Kubjas, H. Rink, T. Lange, L. Urm.
Toimetuse aadress: Tartu, pst. 86, telefon 404.
Toimetuse kõnetunnid: tegevtoimetajal — teisipäeval 1—1/23 } Jakobi t. 8.
toim. sekretäril — teisip. ja neljap. 1—1/23 }

K. Mattiesen'i trükk, Tartus.